

A, Á

Ábrahám Dezső dr. (*pattantus*), a szegedi ellenforradalmi kormány volt miniszterelnöke. 1875 július 9-én született Debrecenben. Középiskoláit Debrecenben, az egyetemet Budapesten végezte s itt avatták jogi doktorrá. Az ügyvédi oklevél megszerzése után Debrecenben nyitott ügyvédi irodát. Már fiatal ügyvéd korában részt vett a függetlenségi és 48-as párt életében. 1906-ban a karcagi választókerület képviselőjévé választotta. Ekkor Justh Gyula pártjához csatlakozott. 1910-ben újból elnyerte régi kerülete mandátumát. A háboru alatt katonai szolgálatot teljesített és vitéz magatartásáért kitüntetést is kapott. A parlamenti ülészakokra őt is szabadságolták és a Házban többször tiltakozott a háboru meghosszabbítása ellen. 1918 októberében Batthyány Tivadarral, Lovászy Mártonnal és Hock Jánossal a nemzeti tanácsban működött, majd részt vett a románokkal Aradon folytatott tárgyalásokon, ahova a kormány mint főmegbízottat, Jászi Oszkárt küldte ki. Mikor a román politikusokkal nem tudtak megegyezni, — Ábrahám Dezső szerint — Jászi Oszkár kijelentette, hogy ha Románia és az entente nem enged követeléséből, akkor majd Oroszország felé orientálódunk. Ezt a nyilatkozatot a magyar kiküldöttek nagy többsége helytelenítette. A Károlyi-kormány később igazságügyi államtitkárrá nevezte ki, de mikor látta, hogy a politikai irányzat balféle halad, lemondott tisztségéről. A kommün alatt menekülni volt kénytelen s több heti bujdosás után Zágrábba került, ahol katonai ellenőrzés alá vették, majd a francia katonaság segítségével Szegedre ment. Itt Zichy Aladár gróf és P. Zadravetz István püspök segítségével megalakították a nemzeti hadsereg szervező bizottságát. Mikor a hadsereg létszáma pár ezerre emelkedett, azt

akarták, hogy a franciák a vörösök elleni frontvonalukból egy kis szakaszt adjanak át a nemzeti hadseregnek, de ezt a törekvésüket nem tudták elérni. Károlyi Gyula gróf, akkori szegedi miniszterelnök és kormánya látva, hogy a megszálló francia parancsnokság bizalmát nem tudja megnyerni, lemondott s ekkor (1919 július) ő alakította meg a második kormányt, melynek tagjai voltak: Balla Aladár, Teleki Pál gróf, Belitska Sándor, Varjassy Lajos, Dömötör Mihály és Pálmay Lajos. Kormánya nemzeti bizottmányt hívott össze, amelynek elnöke Zichy Aladár gróf volt. A kommün bukása után Huszár Károly kabinetjében több hónapra keresztül működött mint belügyi államtitkár. Azóta a politikában nem szerepelt.

Aigner Károly dr. főispán. 1884 máj. 27-én született Szegeden. A gimnáziumot Szegeden végezte el, jogi tanulmányait előbb Budapesten, majd

Kolozsvárott folytatta s ott is avatták jogi doktorrá. Az ügyvédi diplomát Marosvásárhelyen nyerte el. 10 évig gyakorló ügyvéd volt Szegeden s a háboru alatt ugyanott a honvédkerületi parancsnokságnál teljesített szolgálatot. 1919-ben nagy tevékenységet fejtett ki a szegedi ellenforradalom megszervezésében s a szegedi nemzeti kormány alatt több bizottság munkájában vett részt. Zichy Aladár gróffal községről-községre járt, hogy az akkori hadseregbe katonákat toborozzanak. Lakásán gyűltek össze a nemzeti kormány tagjai és az akkori politikai élet vezérei, ha bizalmas tanácskozásokat akartak folytatni. 1920 májusáig nem vállalt semmiféle állást, akkor a Simonyi-Semadam kormány meghívta, hogy vállalja el a szegedi

kormánybiztos-főispánságot. Azóta állandóan Szeged város főispánja s kiváló munkássága elismerésül a kormányzó 1926-ban a II. oszt. magyar érdemkeresztet a csillaggal adományozta részére. A szegedi főispánság mellett 1922-ben néhány hónapig Csongrád vármegye, 1923-tól kezdve pedig három és fél évig Hódmezővásárhely főispánja is volt.

Albrecht királyi herceg, a felsőház tagja. 1897-ben született Pozsonyban. Frigyes királyi herceg és Croy-Dülmen Izabella hercegnő fia. Pozsonyban nevelkedett s ugyanott

vizsgázott magyar iskolákban. A gimnáziumi érettségi után katonai tanulmányokat végzett és 1916-ban hadnagy lett a vadászoknál. Harctéri szolgálatának nagyobb részét az olasz fron-

ton teljesítette s több ütközetben kitüntette magát, amiért számos elismerésben is részesült. 1918 tavaszán nevezték ki főhadnaggyá. Az összeomlás után rövid időre tescheni, majd magyaróvári birtokára vonult vissza, később pedig követte atyját Svájcba, ahol azonnal felvette az érintkezést a vörösuralom megdöntésén fáradozó magyar ellenforradalmi körökkel. A diktatura bukása után hazatért s a magyaróvári gazdasági akadémiát végezte el. Ez idő alatt rendkívüli közvetlenséggel vett részt a gazdász ifjuság egyesületi életében s mint az egyesületek védője, erőteljesen támogatta működésüket. Az akadémia elvégzése óta Budapesten él és buzgó munkása majdnem minden hazafias és jótékonyági mozgalomnak. Védője a Vörös Kereszt Egyesületnek, amelynek működését a legnehezebb viszonyok között fellendítette s amelyet az ifjuság bevonásával jelentősen kibővített. Védnöke az Országos Gyermekvédő Ligának és a Cserkész Szövetségnek is.

Áldásy József dr., h. államtitkár. 1873 nov. 26-án született Budapesten. Középiskoláit és egyetemi tanulmányait Budapesten végezte és itt is avatták doktorrá. 1897-ben lépett állami szolgál-

latba. Nyolc esztendeig a belügyminisztérium különböző rendőri osztályaiban működött, majd 1906-ban referensi minőségben a kivándorlási osztályba került, amelynek ma is vezetője. A kivándorlási törvény megalkotásánál nagy érdemeket szerzett. 1928-ban nevezték ki h. államtitkárrá. A kivándorlók érdekében rendkívül sokat tett s külföldön több otthont létesített számukra.

Alföldy Béla dr. (*nemes-militárisi*) volt országgyűlési képviselő. 1877-ben született Temesvárott. Elemi- és középiskoláit Temesvárott és Budapesten vé-

gezte, majd a budapesti tudományegyetemen szerezte meg az orvostudományi doktorátust. Huzamosabb időt töltött Németországban, különösen Berlinben. 1903-tól kezdve, 23 éven át hatósági orvos volt

Bács megyében. Bács megye törvényhatósági bizottságának tagja. A szerb megszállás idején tanusított hazafias magatartása miatt a szerb hatóságok 1920-ban kiutasították, amikor ugyancsak egész vagyonát elveszítette. 1922-ben a bácsalmási kerület nemzetgyűlési képviselővé választotta. Az új országgyűlésbe ugyancsak a bácsalmási kerület küldötte be az egységes párt programja alapján. A Társadalom Biztosító Intézet megalakulása után az intézet alelnökévé nevezték ki, mire lemondott képviselői mandátumáról.

Álgya-Pap Sándor, altábornagy, államtitkár. 1877 ápr. 11-én született Aradon. 1897-ben a bécsújhelyi katonai akadémia elvégzése után a 12.

ulánusezredhez osztották be hadnagyi rangban. A hadiiskola elvégzése után pedig 1908-ban vezérkari százados lett. A világháború alatt részt vett a szerbiai és kárpáti harcokban, majd a nyugati hadszíntérre vezényelték. Közben a-cs. és kir. hadügyminisztériumban is teljesített szolgálatot. 1918-ban, mint a IV.

hadtest vezérkari főnöke az olasz fronton szolgált. 1919—1925-ig József főherceg mellett teljesített szolgálatot, azóta pedig altábornagyi rangban a honvédelmi miniszteriumban, mint államtitkár végzi felelősségteljes munkáját. Kiváló érdemeiért több kitüntetést kapott, ezek között a kardokkal díszített Lipót-rend és vaskoronarend lovagkeresztjét.

Almásy Dénes gróf (*zsadányi és törökszentmiklósi*), a felsőház tagja. 1863 márc. 23-án született a békésmegyei Kétegyházán. Tanulmányai befejezése

után nagyobb külföldi utakat tett s bejárta Európa legnagyobb részét. Tagja volt a régi főrendiháznak, de aktív politikával sohasem foglalkozott. 1891 óta cs. és kir. kamarás, 1911-ben pedig megkapta a valóságos

belső titkos tanácsosi címet. Kiváló gazda. Kétegyházi félvértenyészete európai hírű. A gazdálkodás mellett rendkívül bőkezű karitatív munkásságot fejtett ki. A vitézi rend megalakulásakor elsőnek ajánlott fel 500 hold földet vitézi telkek céljaira. A felsőházba az örökösjogu főrendi családok választották be.

Almásy Imre gróf dr. (*zsadányi és törökszentmiklósi*), a felsőház tagja. 1868 febr. 1-én született Kétegyházán. Jogi tanulmányait Kolozsvárott, Budapesten s Berlinben

végezte. Tanulmányutjai során bejárta egész Európát s négy nyelven beszélt. Ifjúkora óta élénken résztvett Szolnok vármegye közéletében. 1892-ben a diósadi kerület országgyűlési

képviselőjévé választotta a szabad-
elvű párt programjával. 1906-tól 1909-ig főispánja volt Jász-Nagy-Kun-Szolnok megyének. Tagja volt a főrendiháznak is mint örökösjogu főrend. Kiterjedt irodalmi munkásságot fejtett ki a napi- és szaklapok hasábjain, közgazdasági, főként pedig mezőgazdasági

kérdésekről. Elnöke volt az Országos Mezőgazdasági Kamarának, a Tiszántuli Mezőgazdasági Kamarának. Ezenkívül 27 egyesületben viselt még elnöki tisztséget. A Lipót-rend lovagkeresztjének, a Vörös Kereszt I. osztályu érdemkeresztjének, stb. tulajdonosa. Az Országos Mezőgazdasági Kamara választotta be a felsőházba. Meghalt 1929 január 25-én.

Almásy László dr., országgyűlési képviselő, a képviselőház elnöke. 1869 júl. 27-én született Jászberényben. Régi nemesi család sarja. Középiskoláit Jászberényben végezte, a jogot a budapesti egyetemen hallgatta, majd ügyvédi oklevelet szerzett. Előbb a szolnoki törvényszéken működött, azután Jászberényben tiszti főügyésszé, 1897-ben pedig polgármesterré választották meg, de ezt a tisztséget nem fogadta el. A háboru alatt a losonci megfigyelő állomás miniszteri biztosa volt s mint ilyen a Ferenc József-rend tiszti keresztjével és a Vöröskereszt hadiékitményes tiszti keresztjével tüntették ki. A közélet terén régóta nagy és előkelő szerepet játszik. Fővárosi napilapokban, valamint szak-
közlönyökben számos politikai, valamint a közigazgatás és pénzügy kérdéseiről szóló cikket írt. Tisza István legbensőbb politikai barátaihoz tartozott, tagja volt a nemzeti munkapárt intézőbizottságának és Balogh Jenő, Hegedüs Lóránt, Herczeg Ferenc, valamint gróf Klebelsberg Kunóval együtt vezette a permanens központi iroda ügyeit. A régi országgyűlésen a szentendrei kerületet képviselte 1910—1918-ig. Kerületének polgársága ritka szeretettel és ragaszkodással viseltetik iránta, aminek tanubizonyossága az, hogy Tahitótfalu, Visegrád, Pócsmegyer, Kisoroszi és Szigetmonostor községek még 1912-ben diszpolgárukká választották meg, 1926-ban pedig különösen az áradásokkal kapcsolatos segítőmunkásságáért, Szentendre is csatlakozott az előbbi községek elismeréséhez. A Tahitótfalu és Tahitótfalu között épített Dunahidat

róla nevezték el „Almásy hid“-nak. Disztagja az Országos Dijnok Egyesületnek, igazgatósági tagja, illetve elnöke számos gazdasági és társadalmi egyesületnek. A kilencvenes évek végén elnöke volt a szolnokmegyei szabadelvű pártnak. A Jászság, Kis- és Nagykunság redempcionális végrehajtóbizottságának jegyzője. A Kunság viszonyairól nagyobb tanulmányt írt. Lelkes sportférfit, aki az 1909-iki szegedi országos vívóversenyen érmet és okiratot nyert. A régi országgyűlés a delegációba is beküldötte. A munkapárt megszervezésénél és a választásoknál nagy tevékenységet fejtett ki, az összes vármegyei helyi szervezetekkel folytonosan érintkezésben volt. Igen sok választáson segítette győzelemre a munkapárti jelölteket. Választási szereplései közül nevezetes a Jankovich Béla és Beniczky Ödön közötti ipoly-sági választás 1913-ban, amikor életveszedelembe is került Palojta községben. A félrevezetett néptömeg ugyanis őt, Sztranyavszky Sándor jelenlegi belügyi államtitkárt és Soóky volt főszolgabíró megátámadta. A későbbi vádirat szerint Sztranyavszkyt több ködörösztés érte és a tömeg fenyegetően vette körül őket. Soókyt kövel fejbeütötték s az ugyanakkor letépert Sztranyavszkyt a földön kövekkel össze-vissza verték, úgy, hogy a vér elborította. Almásy Sztranyavszkyt védte s amikor ezt három ember megragadta, ezek egyikét vastag botjával fejbeütötte, a reátámadó három ember közül egyet balkezeivel ellökött, kettővel szemben pedig botjával védekezett. Ekkor Sztranyavszky egyet a karján keresztül lőtt, de a másik kettő leütötte úgy, hogy agyrázkodással hat hétig feküdt. Almásy sérülés nélkül megmenekült. Fő tárgyalásra nem került a sor. Még mentelmi ügy sem lett belőle, mert a képviselők a maguk személyes sérelmeit nem akarták az ország színe elé vinni. A lovagias ügyekben való szereplése általánosan ismert. Majdnem minden nevezetes politikai lovagias kérdésben szerepelt. Egyebek között segéd volt a Beöthy Pál—Polónyi Dezső pispoltolypárban, Szász Pál—Szmrecsányi György, Hieronymi—Zboray

afférban, Beniczky Ödön—gróf Károlyi Imre, Szilágyi Lajos—gróf Károlyi Imre, Windischgrätz Lajos herceg—Szávay, Hadik János gróf—Bárczay Ferenc, Nagy Sándor—Polónyi Dezső, báró Madarassy, gróf Lónyay, gróf Csáky, Urmánczy Nándor, gróf Sztáray stb. lovagias ügyekben, amelyeknél álláspontja lehetőleg a kiegyenlítés és az indokolatlan verekedés kikerülése volt. A kommunizmus alatt hat hétig fogva volt, majd állandó ellenőrzés alatt tartották és végül a kivégzendők listájára tették. A régi országgyűlésen igen sűrűn felszólalt a választójog, indemnitás, polgári törvénykönyv, pénzügyi kérdésekben. Jegyzője volt a Háznak. A gróf Tisza István emlékbizottságnak jegyzője s e bizottságot az ő indítványára alapították meg. Ő mondotta Tisza István felett az első gyászbeszédet Geszten, a román megszállás alatt. Tagja volt a szabadelvű pártnak, majd a nemzeti munkapártnak és a nemzeti középpártnak. A második nemzetgyűlésre az egységspárt programjával választották meg Pomázon. E nemzetgyűlésnek 1923 nyaráig egyik elnöke volt, majd a fajvédőknek az egységspártból történt kiválása után Gömbös helyett ő vette át a párt vezetői teendőit. E minőségben rendkívül nagy tevékenységet fejtett ki a párt megszervezésében. Ő szervezte a bulgár képviselők magyarországi, valamint a magyar képviselők bulgáriai és olaszországi tanulmányutját. Az új országgyűlésbe is a pomázi kerület küldötte be egyhangú választással. Az egységspárt gróf Bethlen István miniszterelnök indítványára egyhangúlag választotta meg a párt elnökévé, majd Zsitvay Tibornak igazságügyminiszterré történt kinevezése után a képviselőház elnökévé választották 1929 febr. 7-én.

Almásy Pál gróf (*zsadányi és török-szentmiklósi*), volt főrendiházi tag. 1871 febr. 21-én született Tiribesen. Tanulmányai elvégzése után katonai pályára lépett s a magyar testőrségnél szolgált. 1910 novemberében nyert magyar grófi méltóságot. Cs. és kir. kamarás.

Almásy Sándor, főispán, 1874 nov. 10-én született Jászberényben. Középiskolai tanulmányait szülővárosában, a jogot Budapesten végezte. 1898-ban vá-

lasztották meg szolgabírónak, 1906-ban lett főszolgabíró. A háboru alatt kinevezték Somogy, Baranya, Vas, Sopron, Moson, Győr, Komárom és Nyitra vármegyék miniszteri biztosává, később újra elfoglalta a pomázi járás főszolgabírói székét. A kommün alatt hetekig fogva tartották mint tuzst. 1919-ben kinevezték Heves, Hont és Nógrád vármegyék ker. kormánybiztosává, 1921-ben Nyugat-Magyarország ker. kormánybiztosa lett, azután Bihar-vármegye főispánjává, később pedig Jász-Nagy-Kun-Szolnok vármegye főispánjává nevezték ki. Szolnok város fejlesztése körül elévülhetetlen érdemeket szerzett, s ennek elismerésül magas kiüntetésben is részesült.

Almay Olivér, volt országgyűlési képviselő. 1875 máj. 12-én született Alcsillen, Arad megyében. Középiskolai elvégzése után a magyaróvári gazdasági akadémián szerzett oklevelet, azután birtokán gazdálkodott. 1910-ben a jószáshelyi (Arad vm.) kerület mandátumát nyerte el munkapárti programmal.

Ambrózy Gyula gróf (*sédeni és remetei*), koronaőr, a felsőház tagja. 1872 okt. 4-én született Bécsben. A középiskolát Temesvárott végezte, a jogot pedig a kecskeméti jogakadémián hallgatta s ugyanitt tette le az államvizsgát. Ezután temesremetei birtokán gazdálkodott s élénk részt vett a vármegyei, valamint a gazdasági életben. Különösen a Magyar Mezőgazdák Szervezetében vitt vezetőszeret. A régi szabadelvű párt politikai mozgalmában ugyancsak résztvett, később pedig Tisza István gróf irányához csatlakozott s Tiszának mindvégig egyik legbensőbb embere s törekvéseinek a főrendiházban legnagyobb hive volt. 1916-ban az országgyűlés egyakarattal választotta meg koronaórré, az elhunyt Wesselényi Miklós báró helyére. Koronaőr társa Széchenyi Béla gróf

1918 decemberben elhunyt, úgy hogy a Szent Korona biztonságának egész felelőssége az ő vállára hárult a két forradalom válságos mozgalmi közepette. Példátlanul súlyos feladatát rendkívül ügyesen hajtotta végre s a kommunizmus szörnyű napjaiban egykori korrepetitora, Láday István szovjet-népbiztos segítségével védte meg az elrablástól vagy megsemmisítéstől a nemzet legféltettebb kincsét. A Szent Korona történetéről egyébként értékes tanulmányt is irt, mely sok tekintetben kutatóként szolgál a historikusok számára.

Ambrózy Lajos gróf (*sédeni és remetei*), rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter, volt főrendházi tag. 1868 febr. 13-án született Bécsben. Tanulmányait is Bécsben végezte el. 1894-ben a konstantinápolyi konzulátushoz nevezték ki, később Belgrádban, Bukarestben, Washingtonban és más követségeknél működött. Közben a közös külügyminiszteriumban is teljesített szolgálatot. A forradalmak után átlépett a magyar külügyminiszterium szolgálatába. Jelenleg a bécsi kir. követség vezetője.

Ambrózy-Migazzi István gróf, a főrendiház volt tagja. 1869 márc. 5-én született Nizzában. Egyetemi tanulmányai befejezése után Bars megyében, Malonyán gazdálkodott. Nagy tevékenységet fejtett ki a Felsőmagyarországi Közművelődési Egyesületben. Az 1920. évi nemzetgyűlési választáson a felső-eöri kerület mandátumát nyerte el a Keresztény Nemzeti Egyesülés pártjának programjával.

Ambrus Sándor (*váradvelencei*), a felsőház tagja. 1863 jan. 26-án született Gyulán. Középiskolai elvégzése után Budapesten hallgatta a jogot, ezután Békés vármegye szolgálatába lépett s

végig futva a megyei tisztviselői ranglétrán, alispán lett és tíz évig szolgálta a megyét e minőségben. 1916-ban a Tisza-kormány főispánná nevezte ki. A felsőházba Békés vármegye törvényhatósága küldötte be. Meghalt 1927 május 9-én.

Áment Ferenc, volt nemzetgyűlési képviselő. 1888-ban született Eleken, Aradmegyében. Tanulmányai elvégzése után Bánátban levő birtokán gazdálkodott. A világháborút végig küzdötte, mint tüzértiszt. Az első nemzetgyűlésbe az ereki kerület küldötte be keresztény párti programmal.

Andaházi-Kasnya Béla, volt nemzetgyűlési képviselő. 1888 nov. 16-án született Budapesten. A középiskola elvégzése után az iparművészeti főiskolán tanult, majd a

Scuola Libera-t végezte el. Festményei és rajzai a Képzőművészeti Társulat és Nemzeti Szalon kiállításain szerepeltek. A háboru alatt tart. főhadnagyi rangban teljesített szolgálatot.

Kétszer sebesült meg. Az első nemzetgyűlésbe a Mindszenti (Csongrád vm.) kerület küldte be a Magyarországi Munkáspárt programjával. Mandátuma lejártá után visszavonult a politikától s kizárólag a festészetnek él. Szép sikereket aratott képeivel külföldön, főként Párisban. Ő rendezte a francia festők kiállításait Algirban és Tuniszban.

Andrássy Géza gróf (*csikszentkirályi és krasznahorkai*), a felsőház tagja. 1857. jul. 23-án született Budapesten. Genfben és Budapesten végezte jogi tanulmányait. Önkéntesi

éve leszolgálása után ténylegesítette magát s mint huszárhadnagy három éven át teljesített szolgálatot. 1881-ben hatodmagával nemzetgazdasági tanulmányutat tett Amerikában. A törvényhozásnak első ízben 1891-ben lett tagja, amikor a rozsnyói kerület elhunyt atyja, Andrássy Manó gróf helyére választotta meg képviselőjévé. E kerületet 1897-ig képviselte, ekkor önként letette mandátumát, mert mint terjedelmes vasművek tulajdonosa, némileg szerződéses viszonyban volt az állammal. Nemsokára azonban vasműveit

eladta s ekkor a nagymihályi kerület választotta meg. 1910-ben újból a rozsnyói kerület mandátumát nyerte el. A szabadelvű párt híve volt, innen azonban Tisza István gróf első miniszterelnöksége idején kilépett s előbb a diszsidensekhez, majd az alkotmánypárt-hoz csatlakozott s részt vett a Kuen-Héderváry-, Lukács- és Tisza-kormányok elleni küzdelmekben. A régi főrendiháznak örökös jogu tagja volt. 1908-ban lett valóságos belső titkos tanácsos. 1885. óta cs. és kir. kamarás. A háboru kitörésekor magas kora ellenére is önként jelentkezett s mint az önkéntes automobil-osztagok parancsnoka ezredesi rangban teljesített szolgálatot. Ismert sportférfiu, az atlétika minden ágában működött. Ő szervezte meg a cs. és kir. vitorlázórajt, amelynek contremodoreja volt. Elnöke volt sokáig a Magyar Athlétikai Clubnak és a Nemzeti Lovardának; később nagy ünnepek között diszelnökké választották e testületek. A felsőházba az örökös jogu főrendi családok választották be.

† **Andrássy Gyula gróf*** (*csikszentkirályi és krasznahorkai*), id. Andrássy Gyula gróf és Kendeffy Katinka grófnő második fia, született Töketerében,

1860 jun. 30-án. Miután jogi tanulmányait elvégezte, a diplomáciai pályára lépett és mint attaché Konstantinápolyban és Berlinben teljesített szolgálatot. Csakhamar kivált a diplomácia kötelékéből és 1885-ben szabadelvű

párti programmal képviselőnek választotta magát. A parlamentben első felszólalásaiban leginkább a honvédelem kérdéseit tárgyalta s egyideig a honvédelmi minisztérium költségvetésének előadója volt. A szabadelvű pártban mindig nagyobb tekintélyre tett szert, úgy, hogy 1892-ben a belügyminisztériumi államtitkárságot, 1894 jun. 10-én pedig a Wekerle-kormányban a király személye körüli miniszterséget ruházták rá, mely utóbbi állásában igen jelenté-

* Gróf Andrássy Gyulától néhány héttel halála előtt kaptuk ezt az önéletrajzot, amelyet szöszerinti szövegben közlünk. A szerk.

keny szerepet játszott az egyházpolitikai reformok létesítése körül. Politikai működése mellett beható történeti és közjogi tanulmányokat végzett, melyeknek első eredményeként 1896-ban kiadta „Az 1867-i kiegyezés” című művét, mely tudományt és politikai körökben nagy figyelmet ébresztett s melyet az Akadémia a Bródy-féle díjjal koszoruzott meg. A politikai életben aktívabb tevékenységet csak a Bánffy-kormány ellen megindított obstrukció alkalmával fejtett ki, mikor az ugynevezett „Tisza lex” miatt a disszidensek élén elhagyta a szabadelvű pártot (1898 december), hová csak a Széll-kormány megalakulásakor lépett vissza. 1899 szeptemberben a király a titkos tanácsosságot adományozta neki. Az ezutáni nyugodtabb parlamenti élet alatt ismét főleg történetírói és publicisztikai munkákkal foglalkozott és 1901-ben kiadta nagy összefoglaló történeti művének első kötetét, „A magyar állam fenmaradásának és alkotmányos szabadságának okai” címmel, melyet az Akadémia nagy díjával tüntetett ki. Nemsokára rá megjelent a második kötet is. Az Akadémia már 1898 májusában levelező, 1904-ben pedig rendes tagjai közé választotta. Tudományos működése mellett állandó meleg figyelemmel foglalkozott a képzőművészetekkel és jelenleg is mindkét művészeti társaságnak (Képzőművészeti Társaság és Nemzeti szalon) elnöke. A Széll-kormány bukása után mindinkább a politikai élet előterébe került. 1903 nyarán elnöke volt annak a parlamenti bizottságnak, melyet a képviselőház a Khuen Héderváry-kormány vizsgálására kiküldött. Tagja volt a kilences bizottságnak, melynek programkészítő tárgyalásain tevékeny részt vett és támogatta az e program alapján megalakult Tisza-kormányt. Az ellenzék obstrukcióját, de a többség erőszakos rendszabályait is elítélte és az 1904. nov. 18-iki események következtében kilépett a szabadelvű pártból. Nov. 23-án szöveget intézett választóihoz, melyben azt bizonyította, hogy az erőszaknak jogforrássá válását meg kell akadályozni és hogy a többség erőszakossága a parlamentárizmus katasztrófáját idézi elő. Az 1905 január 26-iki választásokon többségre került ellenzéki koalí-

ciót a királlyal való tárgyalásokon Andrássy képviselte, akinek azonban többszöri kihallgatásain sem sikerült megnyernie a király hozzájárulását ahhoz a közös programhoz, mellyel az országgyűlés többsége a magyar katonai vezényszót és a gazdasági önállóságot akarta biztosítani. E tárgyalások meggyűlöletét követően törvénytelen Fejérváry-kormányzat ellen Andrássy éles támadásokat intézett, különösen nevezetesen Lányi Bertalannal, a Fejérváry-kormány igazságügyminiszterével folytatott hírlapi polémiái (1905). Az Andrássyval kivált disszidensekből és 1905 nyarán a szabadelvű pártból újlag kilépettekből megalakult az alkotmánypárt Darányi Ignác, majd Széll Kálmán elnökségével, mely vezérének Andrássy Gyulát ismerte el és szorosabban csatlakozott a koalícióhoz, melynek vezérlőbizottságában Andrássy mindig mérsékelt és nyugodt magatartásánál fogva nagy tekintélyre emelkedett. Az 1905 október 10-iki képviselőházi ülésen alaposan indokolt óvást terjesztette be a Ház folytonos elnapolása ellen, melyet nagy többséggel elfogadtak. 1906 januárjában és februárjában újabb tárgyalások indultak meg a koronával, melyeket ismét Andrássy közvetített. Ezek azonban szintén meghiúsultak és a parlamentet katonai hatalommal feloszlatták. A mind élesebb küzdelemnek 1906 április elején az ellenzék és a király között létrejött váratlan paktum vetett véget. E paktum Andrássy minden igyekezete ellenére nem oldotta meg a már hosszú idő óta állandó izgalmakat okozó katonai kérdést, úgy, hogy Andrássy a kormányalakítást nem vállalta és a koalíciós Wekerle-kabinetbe, mint belügyminiszter is csupán azért lépett be (1906. ápr. 6.), mert nélküle a koalíció kormányalakításra vállalkozni egyáltalában nem akart. Mint belügyminiszter fontos gyermekvédelmi, közegészségügyi, kivándorlási és alkotmánybiztosító (hatásköri bíróság, stb.) törvényeket létesített és kidolgozta az általánoság elvén nyugvó választójogi reformjavaslatot, melyet a tulságos hirtelen ugrás elkerülése végett a pluralitás alapjára fektetett (1908 szept.). E javaslat azonban külpolitikai viszonyok és a koalíció felbomlása miatt nem került tár-

gyalásra. A Wekerle-kormánnyal együtt 1910 jan. 17-én miniszteri állásából ő is távozott. A Khuen-Héderváry-kabinet megalakulása után nem akarva a kormánynak hatvanhetes ellenzékét alkotni, pártját feloszlatta, maga azonban párton kívül maradt és mint pártonkívüli 67-est választották meg országgyűlési képviselőnek Nagymihályon 1910 jun. 1-én. A munkapárt ellen különösen a választásoknál, a házsabályok reformjánál és a véderőtörvény keresztülhajszolásánál elkövetett törvénytelenések miatt csakhamar élénk ellenzéki működést fejtett ki. A külpolitika terén aggodalommal nézte az európai helyzetben mindinkább növekvő feszültséget és 1913 október-decemberben a delegációban tartott nagy visszhangra talált három beszédben fejtette ki az elkövetett hibák bírálatát és az entente-tal való megegyezés, a detente szükségességét. A magyar parlamentben az ellenzék és többség közti, mindinkább kiélesedő harc új tápot nyert a közigazgatás tervbe vett reformja következtében, mikor a háboru kitörése az eseményeknek más fordulatot adott. A hadüzenetek pillanatában Andrássy is a többi ellenzéki pártvezérekkel együtt azonnal a Treuga Dei álláspontjára helyezkedett és a kormánynak súlyos feladatában támogatását helyezte kilátásba. A háboru elhúzódásával azonban a Treuga Dei fenntartása mindinkább nehezzé vált, mert az ellenzék a kormány működését fokozódó bizalmatlansággal nézte. Andrássy a kormány ellenőrzését a külpolitika terére iparkodott szorítani és különösen az olasz kérdésben követett politikája miatt sajtóban és parlamentben erős kritika alá vette Burián külügyminiszter tevékenységét. Már 1915 szeptemberében a Neue Freie Presseben írt cikkben, majd néhány hónappal később a magyar parlamentben is nyilvánosság elé vitte a lengyel ügyet, melynek kedvező megoldását a monarchiához való csatolást és trializmus formájában, döntő fontosságúnak tartotta. A háboru alatt két ízben is, 1915 októberében és 1916 nyarán Németországba utazott, hogy a vezető politikussal az aktuális kérdésekről, főleg a lengyel és amerikai függő problémákról tanácskozzék. A béke ügyét 1915 decem-

ber 7-iki parlamenti beszédével hozta szóba, melyben kifejtette, hogy igyekezni kell a békét a végső döntés előtt megkötni. Ugyancsak a békéről több nagyobb tanulmányt tett közzé 1916-ban és 1917-ben a Svájcban megjelenő „Revue Politique Internationale“-ban és ezekben is a megegyezéses béke előnyeit igyekezett az ellenséges közvélemény elé tárni.

1916 július 6-tól augusztus 23-ig Apponyi Albert gróffal és Rakovszky Istvánnal tagja volt annak a bizottságnak, melyet az ellenzéki képviselőkől a képviselőház küldött ki, hogy a külügyek vezetésébe közvetlenül betekintést nyerhessenek és azt ellenőrizhessék. A bizottság működése csakhamar lehetetlenné vált, mert a külügyminiszter a bizalmas természetű diplomáciai kérdésekről nem volt hajlandó a felvilágosításokat megadni. A belpolitikában mindinkább előtérbe kerülő választójog kérdésénél Andrássy hangoztatta annak szükségességét, hogy a háboru által sulyban megnövekedett tömegeknek meg kell adni a jogot a politikába való beleszólásra, anélkül, hogy a legtulzóbb radikális választójogot valósítanák meg. Mikor a Wekerle-kormány az eredetileg elfogadott választójogi tervezettől eltért, 1918 június 9-én nagymihályi választóihoz intézett Nyílt Levélben fejtette ki ez eljárás veszedelmét. A bolgárok különválása után a központi hatalmak helyzete tartóhatatlanná vált. A király ekkor Andrássyt Svájcba küldte (okt. 11.), miután azon értesítés jött, hogy az entente vele tárgyalásba bocsátkoznék. Az ut azonban már elkésztett és csak annyiban használt, hogy Andrássy tájékozódhatott az entente terveiről és hangulatáról. Svájc-ból 22-én tért vissza és két nappal rá a király felkérésére elvállalta a közös külügyminiszterséget. A Ballhausplatzra megérkezve, azonnal, október 26-án közölte a német császárral, hogy a monarchia nem képes tovább küzdeni és a forradalom megelőzésére kénytelen különbékét kérni, majd október 28-án megtette a különbéke ajánlatát Wilsonhoz és a többi ellenséges nagyhatalmakhoz. Az összeomlás azonban nem volt feltartartható, a forradalom kitört és Andrássy azonnal lemondott. A király kérésére és kedvező hírek érkezése folytán még no-

vember 5-éig állásában maradt és csak akkor távozott, mikor már teljesen szét-esett az a monarchia, melyet képviselnie kellett volna. A forradalmi idők alatt először Magyarországon tartózkodott, majd Svájcba ment és megkísérelte, bár sikertelenül, hogy az entente-ot a bolsevizmus elleni fellépésre bírja. A kommün bukása után visszatért Magyarországra. A politikai élet megindulásával 1920 január 25-én Miskolcon egyhanguan választották meg a nemzetgyűlés tagjává.

*

Meghalt 1929 június hó 11-én Budapesten.

Andrássy Sándor gróf dr. (*csikszentkirályi és krasznahorkai*), felsőházi póttag. 1863 jun. 19-én született Pozsonyban, mint Aladár gróf kir. főudvarmester fia. Budapesten avatták államtudományi doktorrá. Zemplénmegye szolgálatába lépett s tiszteletbeli főjegyzői tiszteletet töltött be. 1887 óta tagja a főrendiháznak, Zemplénmegye törvényhatósági bizottságának s a vármegyei gazdasági egyesületnek, melynek életében aktív szerepet vitt s évek hosszu során át elnöke volt. 1890-ben megkapta a kamarási méltóságot, 1896-ban választotta meg a zemplén-homonnai kerület szabadelvűpárti programmal képviselővé és állandóan tagja maradt a Háznak 1910-ig. Erdemeiért 1907-ben megkapta a valóságos belső titkos tanácsosi méltóságot. Az 1918-iki forradalom után birtoka nagy része cseh megszállás alá jutott. Az örökösjogu családok választottjaként szerepel a felsőházi póttagok között.

Andrits Tivadar dr., volt országgyűlési képviselő. 1860-ban született Szentendrén. Egyetemi tanulmányait Budapesten végezte s itt szerzett ügyvédi oklevelet. A diploma elnyerése után Mohácson nyitott ügyvédi irodát. Az 1910-iki választásokon a mohácsi kerület mandátumát nyerte el munkapárti programmal.

Angyal József, volt országgyűlési képviselő. 1842 jun. 19-én született Rózsaságyon. Miután jogi tanulmányait a budapesti egyetemen elvégezte, állami szolgálatba lépett. A pénzügyminisztériumban kezdte meg működését s 1892-ben miniszteri tanácsossá és kincstári jogügyi igazgatóvá nevezték ki. Az

1898-i időközi választáson a rózsaságyi kerület országgyűlési képviselőjévé választotta meg s e kerület mandátumát az 1901., 1905. és 1910. évi választásoknál is elnyerte. Tisza István grófnak egyik bizalmas híve volt, akit a képviselőház háznagyává is megválasztott. A forradalmak után visszavonult a politikai élettől. Meghalt Rózsaságyon, 1929 aug. 27-én.

Ángyán Béla dr. (*vörösberényi*), országgyűlési képviselő, államtitkár. 1885 márc. 10-én született Budapesten. Középiskoláit Budapesten végezte, főiskolai tanulmányait pedig részben a budapesti, részben a berlini egyetemen. A budapesti egyetemen jogi doktorátust szerzett, majd ügyvédi vizsgát tett. A háboru alatt mint tartalékos huszárfőhadnagy teljesített a 7. huszárez-

red kötelékében az orosz harctéren szolgálatot, megsebesült és vitéz magatartásáért a signum laudissal tüntették ki. Közéleti pályáján mint neves budapesti ügyvéd vonta magára a figyelmet, szaklapokban számos publicisztikai és jogi természetű cikket irt. Tanulmányutjai során Európa minden államában megfordult, tökéletesen beszéli a német, angol és francia nyelvet. Ismert és közkedvelt tagja az előkelő fővárosi társadalomnak. Közéleti szereplése akkor kezdődött, amikor a Károlyi-forradalom kitörése után Bethlen István gróf vezetésével részt vett a nemzeti egyesülés pártjának megalakításában, majd később a MANSZ szervezésében és megalapításában. A bolsevizmus alatt fogságba vetették Zalaegerszegen, Budapesten, majd Nagykanizsán. Kiszabadulva Bécsbe ment, ahol mint Bethlen István gróf munkatársa az ellenforradalmi komitében működött. A kommün bukása után visszavonult a politikai élettől 1922 okt. 1-ig, amikor Bethlen István gróf miniszterelnök felkérésére elvállalta a miniszterelnökség sajtóosztályának vezetését. 1927 január-

jában igazságügyi államtitkárrá nevezték ki. A békési választókerület választotta meg országgyűlési képviselővé egyetemes párti programmal.

Antal Géza dr. (felsőgelléri), a dunántúli ref. egyházkerület püspöke, a felsőház tagja. 1866 márc. 17-én született Tatán. Középiskoláit a kegyesrendiek tatabai intézetében és a pápai ref. kollégiumban végezte, teológiai tanulmányokat Pápán, Utrechttben, Berlinben, Heidelbergben és a bonni egyetemen folytatott. Tanulmányutjai során bejárta Európa nagyobb államait és az Északamerikai Egyesült Államokat. Előbb Pápán volt főgimnáziumi tanár, később teológiai tanár lett. Igen értékes irodalmi munkásságot fejtett ki filozófiai, vallásbölcseleti és egyháztörténeti téren. 1910-ben a pápai kerület képviselővé választotta munkapárti programmal s az összeomlásig tagja volt a Háznak. Amerikából visszatérve, tapasztalatait megírta „Az amerikai magyarság jövője nemzeti szempontból” címen. A felsőházba Veszprémmvármegye törvényhatósági bizottsága küldötte be.

Apor Gábor br. (altorjai), I. oszt. követségi tanácsos. 1889 nov. 7-én született Sepsikőröspatakon. Kalocsán végezte középiskolai tanulmányait, utána Bécsben a Konzuli Akadémiára járt. 1913-ban bevonult önkéntesnek a 34. cs. és kir. ágyusezredhez Brassóba s mint katona egyfolytában szolgált 1918 január 1-ig, amikor mint tartalékos főhadnagy leszerelt, mert a monarchia berlini nagykövetségéhez osztották be attaséi rangban. 1918 nov. 26-án a nagykövetséget feloszlatták, ő Budapestre jött, ahol az ujonnan felállított külügyminisztériumban kapott beosztást. Ebben az állásban 1919 jan. 21-ig maradt. Később a kommuné alatt részt vett az ellenforradalomban, amiért a vörösök elfogták és kényszermunkára ítélték. 1919 aug. 3-án szabadult ki fogságából. 1921-ig Háromszék megyében levő birtokán gazdálkodott. Ez év augusztusában a varsói m. kir. követséghez nevezték ki, ahol mint ügyvivő működött 1925 júliusáig. Varsóból Párisba ment követségi tanácsosi rangban s ott maradt 1927 nov. 1-ig. Ekkor a külügyminisztérium politikai osztályának élére került.

Apponyi Albert gróf dr. (nagyapponyi), 1846 máj. 29-én született Bécsben. Fia néhai György gróf volt udvari kancellárnak. Első nevelését otthon kapta,

majd 1863-ig a kalksburgi jezsuiták intézetében tanult. Ezután jogot hallgatott Pesten és Bécsben. 1868-ban hosszabb külföldi ut során politikai és nemzetgazdasági tanulmányokkal foglalkozott. A szuezi-csatorna megnyitására Egyiptomba utazott. Hazatérve, 1872-ben a szentendrei kerület képviselőjévé választotta. 1875-ben a választásokon négy helyen kisebbségben maradt s csak 1877-ben jutott be ismét a Házba, a bobrói kerület mandátumával. Már első parlamenti fellépésével feltűnést keltett, mikor a gyámügyi törvényjavaslatához felszólalva, nagy szónoki képességről tett tanúságot. Működése súlypontja ezidőben a közgazdasági kiegyezésre s főként a kereskedelem és külpolitika kérdéseire esett. A Sennyey-párt híve volt, de mikor az egyesült ellenzék megalakult, ehhez csatlakozott és a pártban, mely az 1887-iki országgyűlés vége felé a nemzeti párt nevet vette fel, hamarosan vezérszerephez jutott. A közgazdasági reformjavaslatot mindaddig támogatta, míg a kormány a kétszakaszos elvi jelentőségű törvényjavaslatot nyújtotta be, amikor újból ellenzéki álláspontra helyezkedett. A polgári házasság behozatalára az első parlamenti lökést annakidején az ő felszólalása adta; a reformjavaslat beterjesztésekor azonban a polgári házasságkötés kötelező formáját ellenezte és nem szavazta meg. A Bánffy-kormányt különösen katonai kérdésekben támadta. A millenium alkalmával azonban proklamálta a pártközi békét. 1897 végén hozzájárult Ausztriához való viszonyunk ideiglenes rendezéséhez, de később egyre erősebben hangsúlyozta a végleges, önálló berendezkedés jogát. 1898 őszén a bécsi és ischli tanácskozások miatt heves támadást intézett a kormány ellen s ez kiindulópontja volt annak a küzdelemnek, mely Bánffy báró lemondásával végződött. 1899-ben pártjával együtt belépett a sza-

badelvü pártba. Az 1901-es országgyűlés elnökévé választotta s székfoglalóját az összes pártok rokonszenvvel fogadták. Az ujoncjavaslat ellen folyt obstrukció idején a nagy számmal érkező küldöttségeket a parlament iránt való bizalom megőrzésére intette. Khuen-Héderváry gróf miniszterelnöksége alatt egész tekintélyét latbavetette a parlamenti rend megóvása végett, de az obstrukciót megállítani nem tudta. A Khuen-kormány második lemondása után, az ugynevezett kilences bizottságban az ő programja szolgált a katonai kérdésekben a tanácskozás alapjául. Tisza István gróf kormányrajutásakor, bár álláspontját a kormány katonai programja nem egészen fedte, nehogy új tápot adjon az obstrukciónak, bentmaradt a szabadelvű pártban és csak 1904 novemberében, a párhuzamos képviselőházi ülések elhatározásakor lépett ki. Vele együtt kilétek régi hívei is s újból megalakították a nemzeti pártot. Bár a házszabálmódosítást helyeselte, annak keresztülvitelét a választási reform letárgyalásáig elodáztatni törekedett. Az 1904 nov. 14-iki események s azok következményeinek hatása alatt pártjával együtt belépett a függetlenségi és 48-as pártba s tagja lett az ellenzék vezérő bizottságának. Az 1905/6. évi válság idején a nemzeti ellenállás egyik legkiválóbb vezére és irányítója volt. Igen sok város és község választotta meg diszpolgárává. 1905-ben ő szerkesztette a szövetkezett ellenzék felirati javaslatát. A delegációnak mindig egyik legtevékenyebb tagja volt. A béke helyreállítása után a Wekerle-kabinetben elvállalta a kultusztárcát. Nevéhez fűződik a néptanítók fizetésrendezéséről, az állami és nem állami elemi iskolák jogviszonyáról s a népoktatás ingyenességéről szóló törvény. Tágabb teret biztosított az oktatásban a magyar nyelv használatának. A kultúra decentralizációja s a vidék szellemi életének fellendítése céljából több vidéki gócponton kulturházakat létesített. Befejezte az új kongruatörvényt s előkészítette a katolikus autonómiáról szóló javaslatot s a középiskolák reformját. 1910 elején megvált tárcájától. Sokáig elnöke volt a Szent István Társulatnak, 1893-ban pedig a Kisfaludy-Társaság tagja lett. A buda-

pesti egyetem jogi és orvosi fakultásának tiszteletbeli doktora. Beszédeinek kétkötetes gyűjteménye 1896-ban jelent meg. 1898 óta a Magyar Tudományos Akadémia tiszteletbeli s jelenleg igazgató-tagja. Hosszu idő óta általánosan ismert és tisztelt vezető alakja az interparlamentáris konferenciának. 1899-ben a magyar csoport elnöke lett s a konferenciákon több ízben elnökölt. Nagy zenekedvelő s a filharmónikus zenekari hangversenyek megalapításában és fejlesztésében nagy része van. Társadalmi s emberbaráti célu munkássága közismert. Elnöke a Poliklinikai Egyesületnek. 1897 tavaszán egybekelt Mensdorff-Pouilly Klotild grófnő csillagkeresztos hölgygel. 1901-ben valóságos belső titkos tanácsos lett. 1881 óta képviseli Jászberény városát. A koalíció bukása után kettészakadt a függetlenségi és 48-as párt. Apponyi akkor Kossuth Ferenc pártjához csatlakozott s e pártnak Kossuth Ferenc halála után, 1914-ben elnöke lett. Az obstrukció idején a mentelmi bizottság őt is kizárta a Ház üléseiről. A háboru kitörésekor résztvett a Treuga Dei előkészítésében, amely az országra kényszerített harcban egységes közvéleményt állított a kormány mögé. A pártközi béke azonban 1916-ban felborult. Az ellenzék azt követelte, hogy a külügyek és hadügyek ellenőrzésére az ellenzék tagjaiból parlamenti bizottság küldessék Bécsbe. A kormány ehhez hozzájárult s az ellenzék Apponyi Albert és Andrássy Gyula grófokat, valamint Rakovszky Istvánt küldötte ki. Burián báró külügyminiszter azonban oly ridegen fogadta a bizottságot, hogy az azonnal visszatért és lemondott megbízatásáról. A választójog kérdésében sürgette a hősök választójogát. 1917-ben az Esterházy-, majd a két Wekerle-kormányban ismét kultuszminiszter volt, 1918 nyarának derekán azonban leköszönt. A forradalmak idején teljesen visszavonult a politikától, a kommunisták üldözése elől pedig Dunántulra menekült, majd pozsonymegyei, eberhardi birtokára vonult vissza. Csak jóval a kommunizmus bukása után tért vissza a fővárosba és résztvett a Clark-féle tárgyalásokon. Az ő kormányelnökségének gondolata is felvetődött, ez a terv azonban meghiusult a pártok egy

részének ellenkezésén s Huszár Károly lett a miniszterelnök. Apponyi ekkor ismét visszavonult az aktuális politikától s egész munkásságát a béketárgyalások előkészítésére fordította. 1919 december elején felkérték őt a béke delegáció elnöki tisztének elvállalására. 1920 február 7-én érkezett Párisba a magyar béke delegáció s február 15-én vette át Neuillyben a béke feltételeket. Másnap Apponyi Albert gróf angol, francia s olasz nyelven meg-rázó erejű, hatalmas beszédben védelmezte a magyarság igazát és megtette a magyar békeküldöttség előterjesztését. Mivel a legfelsőbb tanács a béke feltételeket nem volt hajlandó enyhíteni, Apponyi leköszönt tisztéről s így Benárd Ágost, akkori népjóléti miniszter írta alá a békét. Az első nemzetgyűlési választások idején — bár Apponyi nem is volt Magyarországon — hűséges kerülete ismét megválasztotta. 1921 májusában országos ünnepség keretében ülte meg 75. születésnapját s közéleti működése 50 éves jubileumát. Néhai Károly király ez alkalommal az aranygyapjas renddel tüntette ki, melyet 1921 nyarán vett át a királytól Svájcban. A kormány megbízásából résztvett a Népszövetséget előkészítő nemzetközi bizottság tárgyalásain s a bizottság egyik alelnökévé választotta. Néhai Károly király második visszatérési kísérlete után élesen szembe fordult a Bethlen-kormánnyal s az első nemzetgyűlésben a választójogi javaslat tárgyalásakor ő terjesztette elő az ellenzék tiltakozó deklarációját a javaslatnak rendeleti uton való életbeléptetése ellen. A második nemzetgyűlésbe ismét a jászberényi kerület küldötte be egyhanguan s a nemzetgyűlés korelnöke volt. Tagja volt a külügyi és közjogi bizottságnak. Mint a Külügyi Társaság elnöke rendkívül sokat fáradozott a magyar közvélemény figyelmének a külpolitikai kérdések iránt való felkeltése érdekében. A napi politika eseményeiben ritkán vesz részt, de minden nagy elvi kérdésnél és alkotmányjogi javaslatnál hallatja szavát. A választójogi javaslatához mondott hatalmas beszéde hatása alatt a kormány visszavonta a képviselői esküről szóló szakaszt. Bár az ellenzék soraiban foglal helyet, mindenkor a leghiggatabban s a nemzet egyetemes érdekeit szem előtt

tartva, gyakorol bírálatot a kormány működése felett s nem egyszer szavazott a kormány mellett. Az alkotmányos eszközökkel dolgozó, megfontolt legitimista politika vezéregyénisége, aki 1925 júniusában szilárd vonásokkal rajzolta meg e politikai irány követendő útját körmendi beszédében, amely beszéd európaszerte nagy hatást keltett. 1925 őszén a kormány felkérésére Walkó miniszterrel s Tanczos altábornaggyal együtt képviselte Magyarországot a Nemzetek Szövetsége ülésén s két nagyhatású beszédet mondott a kisebbségek védelméről s a biztonsági szerződésekről. A Nemzetek Szövetségének e kérdésekben tanúsított magatartása miatt 1925 októberében felvetette a kérdést, maradjon-e vagy lépjen Magyarország a szövetségből. A frankhamisítás ügyének parlamenti vitájában ugyancsak hallatta szavát, megállapítva, hogy a kormányt bűnösnek nem tartja, de ha a kormány úgy érzi, hogy maradásával káros hatást kelt a külföldön, akkor hagyja el helyét. 1925-ben Vas megyében vásárolt birtokot s azóta ott gazdálkodik. Több ízben higgadt eljárásra s az alkotmány tiszteletére hívta fel a királykérdésben a pártokat. Igen sok társadalmi, emberbaráti és katolikus vallási egyesület diszelnöke és elnöke. Külpolitikai tevékenységét fáradhatatlanul folytatja s ez a munka nem merül ki Magyarországnak a Népszövetségben való képviselésével. Neve az egész világon mindenütt közbecsülésben áll. Külföldön mint Magyarország reprezentatív államférfiát és a világ egyik legnagyobb szónokát ismerik. Az Interparlamentáris Unió konferenciáin mindig ő volt a magyar csoport vezérszónoka. 1923 őszén több egyetem meghívására Amerikába utazott, hogy az amerikai közvéleménnyel megismertesse Középeurópa helyzetét. Newyorkban, Chicagóban és sok más amerikai és kanadai városban tartott előadást. Középeurópa problémájáról szólva, igen részletesen ismertette a magyar kérdést is és előadásával Amerikában szinte szokatlanul nagy sikert aratott nem csak előadásának fascináló hatásával, de az általa képviselt ügy igazságos voltánál fogva is. Utja valóságos diadalut volt s ezzel is nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a vi-

lágnek Magyarországról táplált véleménye fokozatosan kedvező változáson megy át. Ilyen sokoldalú és nagyjelentőségű munka közben töltötte be életének 80-ik esztendejét 1926 május 29-én. Ekkor elhárította magától a törvényhozás ünnepsését, de nem hárihatta el az ország ünnepsését. A hivatalos Amerika táviratilag üdvözölte, tengerentuli tisztelői pedig aranyserleggel lepték meg. Az új országgyűlés képviselőházában természetesen Jászberény egyhangú mandátumával foglal helyet. A Ház megnyitásakor a korelnöki tiszt ezuttal is őt illette volna, ő azonban nem vállalta alkotmányjogi aggodalmainál fogva. A Népszövetség előtt azóta is többször vitt nagy és kemény csatákat a magyar igazság érdekében s e küzdelmekben, ha nem is tudta még kivívni a teljes győzelmet, amelynek útjában ezer meg ezer külpolitikai akadály áll, legyőzni vagy megadásra kényszeríteni soha sem tudták. 1927-ben Hollandiában s az azutáni időkben Németországban és Olaszországban tartott nagyszerű előadásokat a magyar ügyről. Összegyűjtött beszédei két kötetben jelentek meg. Emlékezetes munkája: *Te juridical nature of the relations between Austria and Hungary* (Ausztria és Magyarország viszonyának jogi természete), mely 1907-ben jelent meg. A Kisfaludy Társaság „Aesthetika és politika, művész és államférfi” címmel adta ki a Társaságban elmondott székfoglalóját 1895-ben. Emlékirataival, mely remeke a memoir-irodalomnak, nagyszerűen belevilágít a kiegészés óta lefolyt korszak sok, eddig megfejthetetlennek látszó rejtélyébe.

Apponyi Antal gróf, volt nemzetgyűlési képviselő. 1823-ban született Alsó-ausztriában, Marcheggben. Középiskoláit a budapesti piarista gimnáziumban végezte el, azután jogi tanulmányokat folytatott Innsbruckban, Bécsben és Münchenben. Egyetemi tanulmányainak befejezése után a banknőlyára lépett és a berlini Dresdner-Bankban és a londoni City-Bankban működött. Tolna-, nyitra- és pozsony megyei birtokain gazdálkodik. Az 1922. évi nemzetgyűlési választások alkalmával a bonyhádi kerületben pártonkívüli programmal választották meg.

Apponyi Antal Lajos gróf (*nagyapponyi*), volt főrend, született 1877 ápr. 23-án Bécsben, mint néhai Apponyi Lajos gróf magyarországi udvarnagy fia. Tanulmányait a budapesti jogi egyetemen végezte és 1899-ben a bosznia-hercegovinai országos kormánynál mint gyakornok nyert alkalmazást. 1901-ben Berlinben működött, mint a magyar földmivelésügyi miniszter segédszak tudósítója Németország és Dánia területén. 1904-től 1914-ig mint a kereskedelemügyi miniszter szak tudósítója működött Bruxellesben, Belgium és Hollandia területén. Mint nyitramegyei nagybirtokos 1914-ben a magyar országgyűlés főrendiházának tagja lett öröklött joggal. Nyitra vármegye közigazgatási bizottságának tagja volt 1912-től az összeomlásig. 1928-ban az újonnan megalakított Országos Idegenforgalmi Tanács tagjává nevezetett ki, amelynek végrehajtó-bizottságába is beválasztott. Végül 1928-ban a Hamburg—Amerika Linie hajózási vállalat magyarországi vezérképviselője lett.

Apponyi Géza gróf (*nagyapponyi*), volt főrendiházi tag. 1853 febr. 16-án született Bécsben. A középiskola elvégzése után jogi tanulmányokat folytatott, majd átvette az Apponyi József gróf után öröklött pálfai uradalmat. 1876-ban nőül vette Széchenyi Paula grófnőt, aki később csillagkeresztet palotahölgy lett. 1881-ben a kamarási méltóságot kapta, 1906-ban Tolnamegye főispánjává nevezte ki a király, 1909-ben pedig valóságos belső titkos tanácsosi méltósággal tüntette ki.

Apponyi Henrik gróf (*nagyapponyi*), volt főrendiházi tag. 1885-ben született Bécsben. Apponyi Lajos grófnak, az első magyarországi udvarnagynak fia. Jogi tanulmányait a budapesti egyetemen végezte, hol államtudományi oklevelet nyert. 1910 óta cs. és kir. kamarás.

Apponyi Rezső gróf dr., nyug. főispán. 1882 márc. 12-én született Hőgyészen, Tolnamegyében. Gimnáziumi tanulmányait Pozsonyban és Veszprémben végezte, majd a budapesti és kolozsvári egyetemen hallgatott jogot. 1906-ban az Őfelsége személye körüli miniszteriumban kapott beosztást, ahol a háború kitöréséig működött. 1914-ben

bevonult katonának s két évi frontszolgálat után Stockholmba küldték, ahol a monarchia külképviseleténél a katonai attasé mellett teljesített szolgálatot. Wekerle miniszterelnöksége idején a háboru alatt szekszárdi főispán lett s ebben az állásban maradt egészen az összeomlásig. Azóta tolnamegyei birtokán gazdálkodik.

Apponyi Sándor gróf (*nagyapponyi*), kir. főkamarmármester, a főrendiház volt tagja. 1844 jan. 19-én született Párisban, mint Rudolf grófnak, az akkori párisi követnek fia. Egy ideig apja oldalán működött, mint követségi titkár, majd apja halála után visszatért Magyarországra és életét főként tudományos kutatásainak és gyűjteményének szentelte. Tagja volt az Akadémia igazgató tanácsának és a Nemzeti Muzeumi Tanácsnak is. 1897-ben megkapta a valóságos belső titkos tanácsosi méltóságot, 1904-ben m. kir. főkamarmármesterré nevezte ki a király, három évvel később pedig az aranygyapjas rendet kapta. Lengyeli birtokán a magyar vonatkozású régi nyomtatványokból nagyértékű könyvtárt létesített, amelyet „Apponyi Sándor gróf Magyar Könyvtára, Bibliotheca Hungarica Apponyiana“ kettős címen 1924-ben a Magyar Nemzeti Múzeum Könyvtárának adományozott. Nemsokkal az adományozás után, 1925 ápr. 18-án meghalt. Közvetlen halála előtt a nemzetgyűlés Klebelsberg Kunó gróf kultuszminiszter javaslatára érdemeit a nemzet halála jeléül törvénybe iktatta.

Arz Artur báró (*strassenburgi*), volt főrendiházi tag. 1857 jun. 16-án született Nagyszébenben. A világháboru kitörésekor altábornagyi rangban a közös hadügyminiszteriumban teljesített szolgálatot, majd átvette a 6. hadtest parancsnokságát. A románok betörése után Erdélyben volt parancsnok, 1917-ben pedig a vezérkar főnöke lett. A király kiváló érdemei elismeréséül vezérezredessé nevezte ki s már előbb elnyerte a valóságos belső titkos tanácsosi méltóságot.

Ary Pál dr., ny. h. államtitkár. 1869 nov. 22-én született Budapesten, itt is végezte tanulmányait. Doktorrá avatása után a kereskedelemügyi miniszteriumban kapott beosztást. Sokoldalú nyelvtudására való tekintettel a millená-

ris ünnepségekkor a miniszterelnökséghez osztották be, majd újra visszakerült a kereskedelemügyi miniszteriumba. 1923-ban lett h. államtitkár s mint ilyen vonult 1927-ben nyugalomba. Fiatalabb korában többször küldték ki tanulmányútra Németországba, Angliába, Belgiumba, Franciaországba, Svájc-

ba és Oroszországba. Több kongresszuson képviselte hivatalosan Magyarországot. Kiváló munkásságáért legfelsőbb elismerésben részesült, megkapta a III. oszt. Vaskoronarendet, az orosz szt. Sztanislav-rend II. oszt., a bolgár polgári érdemrend, a román csillagrend és a kínai sárkányrend középkeresztjét, az olasz Mórítz- és Lázár-rend tisztikeresztjét s a tuniszi Nisan Iftikar-rend nagy tisztikeresztjét.

Asbóth Emil (*nemeskéri*), min. tan., műegyetemi tanár. 1854 máj. 22-én született Ujaradon. Reáliskolai érettségit

tett Nagyszébenben, a gépészmérnöki oklevelet a zürichi műegyetemen nyerte el. Mint magántanár évekig működött a rigai és zürichi műegyetemen, majd Oxfordba ment, ahol egy gépgyárban dolgozott, mint vezető mérnök. 1883-ban nevezték ki a budapesti műegyetem rendes tanárává. Több vállalat vezetője. Számos gazdaságpolitikai tanulmánya jelent meg hazai és külföldi folyóiratokban. 1894-ben érdemei elismeréséül kapta a miniszteri tanácsosi címet.

Avarffy Elek dr., volt nemzetgyűlési képviselő. 1880-ban született Aradon. Tanulmányai elvégzése után a budapesti egyetem I. számú nőklinikájára került, ahol tizenegy évig volt asszisztens. Sok tudományos értekezése jelent meg orvosi szaklapokban. Egyik megszervezője a Magyar Orvosok Nemzeti Szövetségének. Az 1920. évi nemzetgyűlési választáson a budapesti XIX. választókerületben kapott mandátumot a Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártjának programjával.